

Prof. dr. France Martin Dolinar – osemdesetletnik

Mesec november ali listopad je mesec, ko narava leže k počitku. Med ljudmi že dolgo velja za bolj nepriljubljen letni čas, saj so dnevi hladni in mokri. Takšni naj bi bili tudi ljudje, rojeni v tem času, kar pa ne velja za letošnjega jubilaranta, prof. dr. Franceta Martina Dolinarja, starosto med cerkvenimi zgodovinarji na Slovenskem.

Njegova življenjska pot se je pričela v času druge svetovne vojne daleč od domačega kraja njegovih staršev. Rodil se je namreč 11. novembra 1941 v Sušinah pri Đurđenovcu v Srbiji, kamor so Nemci pregnali njegove starše. Po koncu vojne se je tedaj že skoraj štiriletni France Martin s starši vrnil v domače Zagorje ob Savi. Tu je tudi pričel guliti šolske klopi in okušati sladkosti znanja, saj je v mestu ob Savi zaključil tako osnovno šolo kot nižjo gimnazijo. Šolanje je nadaljeval v Pazinu v malem semenišču. Istrska klima je blagodejno vplivala na njegove težave z dihalni, tu pa je dozorela tudi odločitev za duhovniški stan. Po končani gimnaziji se je vpisal na ljubljansko teološko fakulteto in vstopil v bogoslovje. Mašniško posvečenje je prejel 29. junija 1967 v Ljubljani, študij teologije pa končal leta 1968 z magisterijem. Slednji je bil dobra popotnica za nadaljnje šolanje. Dolinarjeve sposobnosti je namreč opazil tudi takratni ljubljanski nadškof Jožef Pogačnik (1964–1980), ki ga je poslal v večno mesto na študij cerkvene zgodovine na papeško univerzo Gregoriana (*Pontificia Università Gregoriana*). Tu je leta 1973 dosegel magisterij, čez tri leta (1976) pa je študij okronal z doktorsko disertacijo, ki jo je posvetil zgodovini jezuitskega kolegija v Ljubljani in Pleterjah.¹ Njegovo doktorsko delo je že takrat obetalo bogato kariero, saj je ob promociji prejel bronasto medaljo gregorijanske univerze za leto 1977. Leta 1976 je v vatikanskem arhivu² diplomiral tudi iz arhivistike, naslednjega leta (1977) pa še iz paleografije in diplomatike. V času rimskega študija je bival v nemškem papeškem študijskem zavodu Teutonic (*Pontificium Teutonicum S. Mariae dell'Anima*), kjer je med letoma 1973 in 1977

¹ France Dolinar, *Das Jesuitenkolleg in Laibach und die Residenz Pleterje 1597–1704: Dissertationsarbeit*, Rom: Pontificia universitas gregoriana, Facultas historiae ecclesiasticae, 1975.

² Arhiv se je takrat imenoval »Archivio Segreto Vaticano«, od leta 2019 pa je njegov uradni naziv »Archivio Apostolico Vaticano«.

opravljaj službo vicerektorja. Tu je navezal številne stike tako z italijanskimi, zlasti pa z nemško govorečimi raziskovalci, s katerimi je uspešno sodeloval tudi po vrnitvi v domovino.

Metod Benedik je ob Dolinarjevi 60-letnici zapisal: »Po vrnitvi iz Rima je prevzel vodenje osrednje cerkvene izhodiščne ustanove za študij zgodovine, Nadškofijskega arhiva v Ljubljani, in to službo uspešno opravljal do leta 1987. Na njegovo pobudo je bil leta 1978 na Teološki fakulteti v Ljubljani ustanovljen Inštitut za zgodovino Cerkev, ki si je zadal nalogo raziskovati in objavljati vire za zgodovino Cerkev in vseh njenih dejavnosti med Slovenci doma, v zamejstvu, izseljenstvu, zdomstvu in v misijonih. Kot njegov prvi predstojnik (1978/87) je zasnovo zbirke *Acta Ecclesiastica Sloveniae* in jo kot urednik vodil do leta 1989. K sodelovanju pri zbirki AES, ki izhaja z eno številko na leto bodisi v obliki zbornika z objavo različnih virov po načelih ekdotike bodisi v obliki monografije, je privabil veliko zgodovinarjev iz vse Slovenije. V obdobju njegovega urednikovanja je bila posebno zapažena sedma številka (1985) z naslovom *Sveta brata Ciril in Metod v zgodovinskih virih, ki je ob 1100. obletnici Metodove smrti v sodelovanju urednika Dolinarja ter zgodovinarjev B. Grafenauerja, F. Perka, M. Benedika in J. Zora prinesla mnogo za zgodovino slovenskega naroda temeljnih virov, opremljenih s strokovnimi komentarji.*«³

Septembra 1987 je Dolinar zapustil duhovniški stan in si ustvaril družino. Tega leta je novo zaposlitev našel v Arhivu Slovenije, kjer je leta 1993 postal svetovalec vlade za starejše gradivo in koordinator evidentiranja za slovensko zgodovino pomembnega arhivskega gradiva v tujini, opravljal pa je tudi druge naloge, npr. člana izpitne komisije za strokovne izpite s področja arhivistike. Tudi na novem delovnem mestu se je v okviru Arhivskega društva Slovenije ukvarjal z uredniško dejavnostjo; med letoma 1990 in 2010 je urejal zbirko »*Viri*«.

Svoje bogato znanje je Dolinar kmalu pričel posredovati tudi študentom. Leta 1986 je tako postal docent za cerkveno zgodovino na Teološki fakulteti, med 1994 in 2001 pa je poučeval na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani; na Oddelku za zgodovino je sprva kot izredni in od konca leta 1999 kot redni profesor predaval zgodovino Evrope od 16. do 18. stoletja, na Oddelku za bibliotekarstvo pa med 1994 in 2006 razvoj bibliotekarstva in uvod v znanstveno delo. Ideja, da bi na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete ustanovili katedro za cerkveno zgodovino, pa se mu žal zaradi različnih vzrokov, predvsem pa zaradi pomanjkanja posluha pri kolegih, ni posrečila.

Od aktivne zaposlitve se je Dolinar poslovil v začetku leta 2004, vendar ni nastopil zaslužnega pokoja, kot bi bilo pričakovati. V drugi polovici septembra leta 2000 je namreč na prošnjo tedanjega ljubljanskega nadškofa Franca Rodeta (1997–2004) honorarno ponovno prevzel vodenje Nadškofijskega arhiva v Ljubljani in to funkcijo – kljub visoki starosti – opravlja še danes.

---

³ Metod Benedik, Dr. France Martin Dolinar – šestdesetletnik, v: *Arhivi* 24 (2001), št. 2, str. 195–196; Dr. France M. Dolinar, Predgovor, v: *Miscelanea* (Acta Ecclesiastica Sloveniae; 1), Ljubljana: Teološka fakulteta, Inštitut za zgodovino Cerkev, 1979, str. 7.

S Francetom, na njegovo pobudo se že vrsto let tikava, se pozna že skoraj 25 let. Bil je moj univerzitetni profesor, mentor pri diplomi, kratek čas tudi šef v Nadškofijskem arhivu, član komisije pri zagovoru doktorata, ne nazadnje sem ga tudi nasledil na njegovem delovnem mestu v Arhivu Republike Slovenije ob upokojitvi. Ob prošnji dr. Petra Štiha, da ob Dolinarjevi osemdesetletnici pripravim kratko *laudatio*, sem bil sicer počaščen, vendar sem se obenem znašel pred veliko zadrego. Kaj sploh še povedati o človeku, za katerega je dr. Janez Peršič že daljnega leta 1978 ob predstavitvi njegove doktorske disertacije pre-roško zapisal: »*Cerkvena historiografija je z dr. Dolinarjem brez dvoma dobila zelo sposobnega in razgledanega znanstvenika, ki bo javnost najbrž še marsikdaj presenetil s študioznimi deli, polnimi novih podatkov in odkritij.*«⁴ Peršičeve besede so se več kot uresničile.

O zadregi, ko je poskušal predstaviti Dolinarjevo znanstveno in strokovno delo, je že pred desetimi leti pisal tudi dr. Peter Vodopivec,⁵ saj je slavljencev opus resnično izjemen. Dolinar je namreč plodovit in iskan pisec tako doma kakor tudi v tujini. Ob njegovi sedemdesetletnici je Arhivsko društvo Slovenije izdalo zbornik, v katerem je bila objavljena Dolinarjeva dotedanja bibliografija, ki je že tedaj štela 744 enot.⁶ Njegova osebna bibliografija pa se je na dan, ko nastaja pričujoči zapis, povzpela kar na 869 enot. Ta številka se bo v prihodnje zanesljivo še povečala, saj jubilarantu mirovanje nikakor ni lastno.

France se je v svojih delih dotikal številnih vprašanj s področja cerkvene, kulturne in politične zgodovine. Časovno je posegal v čas med antiko, pa vse do sedanjosti. Njegovi članki in knjige za marsikatero vprašanje še danes predstavljajo osnovno literaturo za nadaljnje raziskovanje. Prav tako je (bil) kot odličen retorik iskan sogovornik na konferencah in simpozijih. Kot izjemen poznavalec gradiva ter domače in tuje literature zna svoje znanje in védenje kot dober pedagog podati na prijazen in zanimiv način. Tudi zaradi te lastnosti so bila njegova predavanja na fakulteti zelo dobro obiskana.

Čeprav je bilo Dolinarjevo delo že večkrat podrobneje predstavljeno, naj mi bo ob tem visokem jubileju dovoljeno, da ob tej priložnosti znova izpostavim nekatera področja njegovega delovanja in ob tem opozorim na njegova vidnejša dela. Kot je ugotovil že dr. Vodopivec leta 2011, se je Dolinar vse od začetka znanstvenega dela posebej posvetil »*reformaciji, odnosu Katoliške cerkve do slovenskih protestantov, cerkveni prenovi in rekatolicizaciji*«. ⁷ V okviru tega velja omeniti Dolinarjeve številne razprave o zgodovini ljubljanske in mariborske škofije v različnih zgodovinskih obdobjih, delovanju njihovih škofov, o delovanju salzburških nadškofov in oglejskih patriarhov ter njihovih posledicah, o

⁴ Janez Peršič, France - Martin Dolinar, Das Jesuitenkolleg in Laibach und die Residenz Pleterje 1597–1704, Ljubljana, 1977, založila in izdala Teološka fakulteta, 243 strani, v: *Zgodovinski časopis* XXXII (1978), št. 3–4, str. 510.

⁵ Peter Vodopivec, Prof. dr. France Martin Dolinar – sedemdesetletnik, v: *Zbornik ob sedemdesetletnici dr. Franceta Martina Dolinarja* (Arhivi 34 (2011), št. 2), str. 191–194.

⁶ Jure Volčjak, Bibliografija prof. dr. Franceta M. Dolinarja, v: *Zbornik ob sedemdesetletnici dr. Franceta Martina Dolinarja* (Arhivi 34 (2011), št. 2), str. 195–226.

⁷ Vodopivec, Prof. dr. France Martin Dolinar – sedemdesetletnik, str. 192.

duhovni podobi naših dežel v 16. stoletju, o cerkvenih razmerah na Slovenskem pred francosko revolucijo, redovnih skupnostih (npr. benediktincev v Gornjem Gradu) ipd.

Dolinar se je posvečal tudi jožefinski cerkveni politiki oziroma t. i. janzenizmu na Slovenskem, še posebej na primeru škofa Janeza Karla grofa Herbersteina (1772–1787), imenovanega, a ne potrjenega prvega ljubljanskega nadškofa, jožefinizmu, državnemu cerkvenstvu ter reformam cerkveno-upravne ureditve Cerkve na Slovenskem v 18. stoletju in za časa Ilirskih provinc. Neprecenljivo je njegovo sodelovanje z goriškima inštitutoma »*Istituto per gli Incontri Culturali Mitteleuropei*« in »*Istituto di storia sociale e religiosa*«, sad katerega je bilo več simpozijev in knjig, pri čemer gre izpostaviti zlasti zbornik »*Cerkev in družba na Goriškem*« (1997) in sodelovanje v uredniškem odboru pri kritični izdaji vizitacijskih zapisov prvega goriškega nadškofa Karla Mihaela grofa Attemsa (1750/52–1774) kot izredno bogatega vira za cerkveno, duhovno in kulturno zgodovino slovenskega ozemlja južno od Drave v drugi polovici 18. stoletja. Odmeven je bil tudi zbornik »*Katoliška prenova in protireformacija v notranjeavstrijskih deželah 1564–1628*« (1994), ki je nastal kot rezultat povezovanja znanstvenih ustanov iz Ljubljane, Gorice, Celovca in Gradca.

Velik del svojega raziskovalnega časa je Dolinar dalje posvetil biografijam ljubljanskih škofov, sad katerega je njegova monografija »*Ljubljanski škofje*« (2007). Napisal je celo vrsto člankov in enciklopedičnih gesel za domače in tuje leksikone o ljubljanskih, mariborskih, pičenskih in goriških (nad)škofih, izdal pa je tudi monografijo o proštih novomeškega kolegiatnega kapitlja (1993). Sicer pa je bil jubilarant dejaven tudi kot urednik raznih župnijskih zbornikov.

Slavljenec se ni izognil niti obravnavi bolj perečih tem, kot npr. položaja Katoliške cerkve na Slovenskem in slovenskih škofih v 20. stoletju. V teh delih je »osvetlil razmere v katoliškem taboru ter vlogo Katoliške cerkve in njenih najvišjih dostojanstvenikov v slovenski družbi in politiki od konca prve svetovne vojne do propada druge Jugoslavije.«⁸ Skupaj s Tamaro Griesser Pečar je leta 1996 izdal tudi odmevno knjigo »*Rožmanov proces*«, v kateri sta orisala »osebnost ter duhovno in politično obzorje škofa Rožmana«,⁹ obenem pa dokazala, da je šlo za političen proces proti škofu. Aktivno pa še vedno sodeluje v postopku beatifikacije ljubljanskega (nad)škofa Antona Vovka (1946/59–1963).

Kot avtor ali soavtor je bil Dolinar dejaven tudi na razstavnem področju. Pri tem velja izpostaviti nekaj bolj odmevnih razstav: »*Samostani v srednjeveških listinah*« (1993), »*Slovenija v papeških listinah*« – ob priliki prvega obiska papeža Janeza Pavla II. Slovenije (1996), »*Od sanj do resničnosti*« – ob 10-letnici samostojnosti Republike Slovenije (2001), »*Upodobitve ljubljanskih škofov*« (2007), v zadnjem predkoronskem obdobju pa je zelo odmevala razstava »*Odlično mesto ljubljansko in njegov prvi škof Sigismund Lamberg 1420–1488*« (2019).

⁸ Vodopivec, Prof. dr. France Martin Dolinar – sedemdesetletnik, str. 193–194.

⁹ Prav tam, str. 193–194.

Jubilantovo delo ni ostalo neopaženo pri stanovskih kolegih. Tako je že leta 2010 prejel Aškerčevo nagrado za izjemen prispevek k razvoju slovenske arhivistike na področju varovanja in ohranjanja arhivske dediščine, leta 2011 pa ga je Arhivsko društvo Slovenije izvolilo za častnega člana društva.

Naj Ti, dragi France, oči še naprej zvesto služijo. Tudi ko ne boš več (tako) aktiven, ne pozabi na nas. Srečanja in klepeti ob kavici so vedno prijetni. V svojem imenu in imenu stanovskih kolegov Ti želim vse najboljše in še na mnoge dni!

Jure Volčjak